

1. תלמוד בבלי מסכת מנחות דף פא עמוד א- פג עמוד ב

מתני'. מנין לאומר הרי עלי תודה, שלא יביא אלא מן החולין? תלמוד לומר: וזבחת פסח לה' אלהיך צאן ובקר, והלא פסח אין בא אלא מן הכבשים ומן העזים, אם כן מה תלמוד לומר צאן ובקר? להקיש כל הבא מן הצאן ומן הבקר לפסח, מה פסח דבר שבחובה ואין בא אלא מן החולין, אף כל דבר שבחובה אין בא אלא מן החולין; לפיכך, האומר הרי עלי תודה, הרי עלי שלמים, הואיל ובאין חובה - לא יביאו אלא מן החולין. ונסכים, בכל מקום לא יביאו אלא מן החולין.

גמי'. ופסח גופיה מנא לך? דתניא, ר' אליעזר אומר: נאמר פסח במצרים ונאמר פסח לדורות, מה פסח האומר במצרים לא בא אלא מן החולין, אף פסח האומר לדורות לא בא אלא מן החולין; אמר לו רבי עקיבא: וכי דנין אפשר משאי אפשר? א"ל: אף על פי שאי אפשר, ראייה גדולה היא ונלמד הימנה... ורבי עקיבא, פסח דאינו בא אלא מן החולין מנא ליה? נפקא ליה מהא דאמר שמואל משום ר' אליעזר: זאת התורה לעולה ולמנחה ולחטאת ולאשם ולמילואים ולזבח השלמים... חטאת - מה חטאת אינה באה אלא מן החולין וביום ובידו הימנית, אף כל אינו בא אלא מן החולין וביום ובידו הימנית. וחטאת גופה מנלך? א"ר חסדא, דאמר קרא: והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו, לו - משלו ולא משל מעשר.

2. תלמוד בבלי מסכת חגיגה דף ח עמוד א (באצרא דספרא עמוד לא' מספק אם אפשר לטפל בחולין ממש, או רק מעשר שני)

אמר מר: בית הלל אומרים: מן המעשר. אמאי? דבר שבחובה הוא, וכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין! אמר עולא: בטופל. חזקיה אמר: טופלן בהמה לבהמה ואין טופלן מעות למעות. ורבי יוחנן אמר: טופלן מעות למעות ואין טופלן בהמה לבהמה. תניא כוותיה דחזקיה, תניא כוותיה דרבי יוחנן. תניא כוותיה דרבי יוחנן: מסת - מלמד שאדם מביא חובתו מן החולין, ומנין שאם רצה לערב מערב - תלמוד לומר: כאשר יברכך ה' אלהיך. תניא כוותיה דחזקיה: מסת - מלמד שאדם מביא חובתו מן החולין, בית שמאי אומרים: יום ראשון מן החולין, מכאן ואילך מן המעשר. ובית הלל אומרים: אכילה ראשונה מן החולין, מכאן ואילך מן המעשר.

• כל דבר? באמת?

3. שו"ת מהרי"ל סימן נו שאלה ז

אם אדם יוצא מצות מתנה לאבינונים במה שנותן להם מעות של מעשר. מי אמרינן כיון דהמעשר בלאו הכי שייכא להם לא יצא דהא נותן להם משלהם, או דלמא עיקר תקנה כדי לשמחן, אם כן יצא לאבינונים כי אינם מקפידין אם נותן להם מעשר אם לאו, רק שהם שמחים וטובת הנאה של מעשר הוא של בעלים, וכשנותן לזה העני ולא לאחר אז הוא [ליה] שמחה.

תשובה ומתנות לאבינונים, עני"ד נוטה דלא נפיק במעות מעשר כיון דתקנתא דרבנן [היא] הוי דבר שבחובה, ונמצא זה פורע [חובו] ממעשרו ואין לו בו אלא טובת הנאה, ויש מרבותינו דפסקו דאינו ממון למ"ד ממון מ"מ הוי דבר שבחובה וכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין ואף על גב דרבנן בתראי הרי"י אופנהיים שרי להאכילו לאביו בזמן הזה כמו שכתבתי לך כבר התם היינו טעמא דלא קפדינן אלטותא דתבא מאירה למי שמאכיל את אביו כו' וטעמא משום (גנאי) [דגנאי] הוא לאביו וכה"ג דהוי דרבנן לא וליכא גנאי ואין כאן חובה אלא שיהא לאביו מזונות והרי יהי' ליה, אבל הכא דעיקר תקנה וחיובא הוי עלי' רמיא לא נפיק אלא מדידיה. והמדקדק וחס על שלו יכול ליתן משלו שתי פרוטות, או לסמוך על מעות פורים [לאפושי] [ולאפושי] להו מן המעשר

4. תלמוד בבלי מסכת קידושין דף לא עמוד ב - לב עמוד א (בענין כיבוד אב ואם)

איבעיא להו: משל מי? רב יהודה אמר: משל בן, רב נתן בר אושעיא אמר: משל אב. אורו ליה רבנן לרב ירמיה, ואמרי לה לבריה דרב ירמיה, כמ"ד משל אב. מיתבי נאמר: כבד את אביך ואת אמך, ונאמר: כבד את ה' מהונך, מה להלן בחסרון כיס, אף כאן בחסרון כיס; ואי אמרת משל אב, מאי נפקא ליה מיניה? לביטול מלאכה. ת"ש: ב' אחים, שני שותפין, האב ובנו, הרב ותלמידו - פודין זה לזה מעשר שני, ומאכילין זה לזה מעשר עני; ואי אמרת משל בן, נמצא זה פורע חובו משל עניים! לא צריכא - להעדפה. אי הכי, היינו דקתני עלה, אמר רבי יהודה: תבא מאירה למי שמאכיל את אביו מעשר עני; ואי להעדפה, מאי נפקא מינה? אפילו הכי זילא ביה מילתא...

5. שו"ת מהרי"ל סימן קיח

מעשה באשה שנדרה לילך לקברות לרענגשבור"ג ועכבה ימים רבים, ואירע לה מעשה שהיתה צריכה ללכת שם, ונשאל למהרי"ל אם יצאה ידי נדרה בהליכה זו... והשבתי לה דדי לה בהליכה זו וטעמא דידי הואיל ומקיימה נדרה שהולכת על קברי הצדיקים, מאי איכפת לך אם עשתה ג"כ שליחות אחר אגב. ודאי אם נדרה להוציא מעות לא נפקא כיון שאחרים השכירוה לכך כמו ששאלה לי, אבל היא לא נדרה אלא לילך על קברי הצדיקים... וכן הנודר להתענות סכום ימים רצופים ומקלע ליה בהון תענית חובה או שאר תעניות חובה, מי לא נפיק, אלא לצעורי קבל עליה, הי"ג ל"ש. ודמאי נמי להא דאמרין יוצאים ישראל ידי חובת שמחה בנדרים ובנדבות, אלמא אף על גב דבעי לאתויי שלמי דנדר או נדבה אפ"ה נפיק ביה ידי שמחה, ולא אמרינן כיון (ד) [דאי] לא נדר בעי לאתויי שלמי שמחה ברגל לא ליפוק ידי נדרו.

6. שולחן ערוך אורח חיים הלכות תענית סימן תקסח סעיף יא

הנודר לצום סכום ימים רצופים ואירע בהם תענית חובה, עולין לו.

7. ברכי יוסף אורח חיים סימן תקסח

יב. דין יא. ואירע בהם תענית חובה ועולין וכו'. אבל מהר"ם פרובינצא"ל בתשובה כ"י סי' ע' חולק, דאין עולין לו מן המנין.

8. שו"ת דבר שמואל סימן כז

ולע"ד לאו ראייה היא דהא באותו ענין דוקא ילפינן דא מדגלי קרא ושמתח בחגך בכל מיני שמחות כדקאמר תלמודא בפירוש וגזירת הכתוב הוא אבל בכלהו יני אחרינא כללא כילל תנא לך ונפיק ליה מקרא בגמי' מנחות

9. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב סימן קיג

הנה בדבר אם רשאי לשלם שכר למוד הבנות בב"ס שנקרא בית יעקב ממעות מעשר, ודאי יש חלוק בין בניס לבנות מדינא דללמוד מקרא הא חייב האב ללמד לבניו אף בשכר, וממילא הוא דבר שבחובה שאינו רשאי לשלם מהמעשר, אבל לבנות שאין חיוב על האב ללמד להן תורה, הרי אין זה דבר שבחובה ואם יש צורך היה שייך להתיר ליתן מכסף המעשר. אבל במדינתנו כאן שמחוייבין מדינא דמלכותא ללמד בבתי ספר שלהם ובחסידי השי"ת על ישראל איכא הרשות ללמד בבתי ספר שתחת הנהלת ישראל כשרים ויראי ה' שנמצא שאם לא יתן בתו ללמוד בב"ס כשר כהא דבית יעקב וכדומה להתחנך שם בדרך התורה והאמונה ושמירת המצוות הרי יהיה מוכרח ליתן אותה לב"ס של המדינה שהוא ח"ו ללא תורה וללא אמונה, שזה מחוייב גם לראות שתהיה בתו כשרה להאמין בה' ובתורתו/ובתורתו/ולקיים כל מצותיו אף בהוצאת

ממון, וממילא הוא דבר שבחובה... ופשוט לע"ד שאף בשכר מחוייב בין לבן ובין לבת. ונמצא שהוא ג"כ דבר שבחובה שאינו רשאי ליקח ממעות מעשר וצ"ע לשון שעה"צ. אבל למעשה מה שראוי לפי פרנסתו לשלם זה אינו רשאי ליקח מכסף מעשר ואם מבקשים יותר יכול ליקח המותר מכסף המעשר וזהו גם בשכר למוד דבנים.

10. שו"ת פני יהושע מצוטט בלהורות נתן. בחוברת הפרדס ה', הרב שמחה עלברג מעלה שהוא במצוות של ריצוי (מעלה דיון במנורה)

11. שו"ת בית יהודה חלק אורח חיים סימן יט

נסתפק מהר"ח נר"ו במי שרגיל לקרות מסכת שבת בכל יום שבת ואח"כ נדר לקרות י"ח פרקי משנה על הסדר בכל יום ואירע לו שלימוד י"ח פרקי בא לו ללמוד ביום שבת בכ"ד פרקים של שבת אם עולים לו לכאן ולכאן או לא... נ"ל דבר פשוט אם זה הקורא מ' שבת בכל שבת אינו בקבלי הנדר אלא רגילות בעלמא דאינו אלא רשות פשיט' דיוצא בקריאת שבת מחמת נדר הי"ח פרקי דהא אם היה רוצה לא היה לומד מסכת שבת בכל שבת

• חולין? או דבר שלו?

1. מקדש דוד קדשים סימן לג

בעיקר זה דדבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין ואינו בא מן המעשר יש לדון אי הטעם משום קדושה דלדבר שבחובה בעיני חולין ממש, וא"כ ה"נ מתרומה דא"י להביא דהא קדוש עוד יותר ממעשר, או הטעם במע"ש הוא משום כיון דכבר יש עליו חובת הבאת מקום, ובכל קרבנות יש חובת הבאת מקום כדאמרין בתמורה (י"ז ע"ב), א"כ אינו יכול לפטור עצמו בדבר שכבר יש עליו חובת הבאת מקום מקודם, וא"כ זה ל"ש בתרומה, אך בפשוטו הוא משום הקדושה.

12. שו"ת להורות נתן חלק י סימן נז :אם מותר לשלוח משלוח מנות בפורים מפירות שביעית.

(א) הנה בתש"ו מהרי"ל (סי' נ"ו אות ז') ... וכעין זה כתב בשל"ה... והובאו בקצרה במג"א (סי' תרצ"ד סק"א). והנה הטעם השני דדבר שבחובה אינה באה אלא מן החולין, ודאי דלא שייך בפירות שביעית, דהרי ברש"י פסחים (ע א) ד"ה ואין יוצא בה, כתב לפרש הא דדבר שיש בו חובה אינו בא אלא מן החולין "כלומר משלו ולא ממה שהוא מחוייב ועומד". וכעין זה ברמב"ם (פס"ז מעשה הקרבנות הי"ז), שאין הנסכים באין לעולם אלא מן החולין, לפי שנאמר בהן והקריב המקריב קרבנו, עד שיהיה משלו ולא יהיה בהן צד גבוה כלל עינין שם. וכעין זה במאירי ביצה (יט ב) "וכן צריך אתה לידע שכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין, כלומר כל קרבן שהטילו הקדוש ברוך הוא על האדם הן לכפרה על חטא שחטא הן להביאו בזמן ידוע, אינו רשאי לפרוע ממעשרותיו או ממה שכבר נדר ונדב מצד אחר, דהיאך יפרע את חובו במה שהוא זקוק להביאו מצד אחר" עינין שם. ומבואר דהא דדבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין, היינו טעמא, משום שאינו יכול לפרוע את חובו מדבר שבלאו הכי הוא חייב ליתן. ועיין טורי אבן חגינה (ח א) ד"ה אמאי. וא"כ דוקא מעשר מעות שהוא לעניים שכבר נתחייב ליתנו - או משום שהפרישו או שנדר ליתנו - ולכן אינו יכול לצאת בו ידי מצות משלוח מנות ומתנות לאביונים, דהא משלוח מנות ומתנות לאביונים חובות נינהו שחייבוהו חכמים, ואיך יכול לצאת חובות אלו בדבר שכבר נתחייב ליתן ואין הממון שלו. משא"כ פירות שביעית, הרי פירות אלו שלו הם, והוא רשאי לאכול לעצמו ואינו חייב ליתנם לשום אדם... ואין חסרון במה שיש בו קדושה כל שהיא כל שאינו ממון של גבוה, והרי פירות שביעית אינו ממון גבוה כלל, וא"כ כשנותן מהם מתנות לאביונים או משלוח מנות הרי הוא נותן משלו ושפיר יצא.

וכעת ראיתי בשו"ת אמרי יוסף (ח"א סי' ק), שתמה על מה שכתב התויו"ט שביעית (פ"ח מ"ח) דהא דאין מביאין קיני זבין זבנות מדמי שביעית הטעם משום דדבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין, ותמה דהא בפירות שביעית לא שייך זה, כיון שמי שזכה בפירות שביעית מן ההפקר הרי קנאו להיות שלו וכמש"כ הרש"ש (סוף פסחים) ובשו"ת בית שלמה (יו"ד ח"ב סי' פק"ח), אלא דהטעם פשוט משום דאסור לפרוע חובו מפירות שביעית...

(ו) וראיתי בשו"ת פני יהושע (ח"א או"ח סי' ב'), בדבר אם מותר לשלם ממעות מעשר במקום שיש תקנה בעיר שמחוייב לקנות מצוות בשנה בסכום מסויים, וכתב דליכא בזה משום דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין, דזה נאמר רק בקרבנות דאתיא מקרא אבל צדקה מה טיבה לכאן, ועוד מאן לימא לן דאפילו קרבנות אין להביאם ממעות מעשר שלנו, והלא מעות מעשר שלנו חולין גמורים הם וכמבואר בטור חו"מ (סי' רי"ב) דהאידנא כל הקדש יש לו דין חולין, וכן בחו"מ (סי' צ"ה) דהקדש עניים נשבעין עליהן כמו נכסי הדיוט, ויותר יש להביא לאסור מהא דקדושי (לב א) למאן דאמר כיבוד אב משל בן דאין נותן לו מעשר עני דנמצא פורע חובו בשל עניים עינין שם שהאריך. ויש לתמוה במש"כ דמעשר מעות אין בו קדושה ואפילו קרבנות יכול להביא ממנו, דהא רש"י פירש בפסחים (ע א) דהא דדבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין הכונה דבעינן שיביא משלו וכנ"ל, וא"כ אינו תליא אם יש בו דין קדושה או לא, אלא אם הוא ממון שלו או לא, וא"כ מעות מעשר דהוי של עניים שייך ביה שפיר הדין דאינו בא אלא מן החולין, דלענין זה גם מעות מעשר דהוי של עניים לא הוי משל חולין, דחולין דהכא היינו שיהא משלו והרי מעשר מעות אינו שלו. ועכ"פ פירות שביעית דהוי שלו לא שייך ביה הדין דדבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין, דהא פירות הללו שלו ומשלו הוא משלם. [ועיין שו"ת בנין ציון (ח"ב סי' קל"ז) דבאכילת מצה לא שייך הדין דדבר שבחובה בא רק מן החולין, דזה שייך רק בחיוב קרבן לגבוה עינין שם. ובסי' משמרת להבית בתשובת הגאון בעל מחזה אברהם ז"ל (כי ע"א) תמה עליו ממהרי"ל ושל"ה הנ"ל דשייך דין זה גם במשלוח מנות ומתנות לאביונים ע"ש. אבל יש סייעתא לדבריו מתש"ו פניי הנ"ל].

(ז) אלא דמכל מקום יש לדון לאסור לשלוח מנות או מתנות לאביונים מפירות שביעית, משום דנתנית משלוח מנות ומתנות לאביונים חובות נינהו דהא איכא עליו חיוב חכמים ליתן מתנות הללו, וא"כ כשנותן מפירות שביעית, נמצא שפורע חובו בפירות שביעית דאסור משום לאכלה ולא לסחורה

• אינה באה - לעיכובא? האחרונים - דין באדם או דין בקרבן

13. קובץ שעורים ביצה אות נא

ויש לחקור, בהא דדבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין, אם הוא לעיכובא, או למצוה, ואם הקריב ממעות מע"ש הקרבן כשר, ואי נימא דהקרבן כשר, אפשר דלא שייך כאן מתנה ע"מ שכתוב בתורה.

14. מקדש דוד קדשים סימן י

ונראה דאצטריך קרא דפסול בשהביא מן המעשר, דזה דצריך קרא לתודה ולשלמים דבאין מן המעשר הוא מדין של המעשר דאצטריך קרא דרשאי ליקח בכסף מעשר שני שלמים ותודה אבל לא שאר קרבנות, אבל אין זה דין בקרבנות, א"כ אם עבר ולקח אינו נפסל משום זה, ומש"ה אצטריך קרא דחטאת אינו בא אלא מן החולין, היינו שזה דין בקרבן שאינו בא ממעשר והוי פסול בקרבן.

15. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת מעשר שני פרק א הלכה ג

אין מביאין קיני זבין וקיני זבות וקיני יולדות מדמי מעשר שני ואם הביא יאכל כנגדן... וא"ר הילא מן מה דתנינן יאכל כנגדן דהא אמרה קדשו. אמר רבי יוסי מכיון שמשך נקנה המקח מכאן ואילך מקח אחר הוא.